

Beata Foszczyńska

Książka sportowa na polskim rynku wydawniczym w latach 1989–1995

Wstęp

W roku 1989 po wyborach czerwcowych w Polsce zmienił się ustrój i polityka gospodarcza polskich władz, na czele których stanął ówczesny premier Tadeusz Mazowiecki¹. Rozpoczęło się przechodzenie od gospodarki centralnie planowanej do liberalnej gospodarki rynkowej otwartej na zagranicę. Zmiany te miały ogromny wpływ na rynek wydawniczy: zniesiono cenzurę, reglamentację papieru i otwarto wolny rynek produkcji książki.

Brakuje opracowań dotyczących rynku wydawniczego książki sportowej po transformacji ustrojowej w Polsce, dlatego w artykule podjęto próbę odpowiedzi na pytanie, jak wyglądał rynek wydawniczy książki sportowej w pierwszych latach po zmianach ustrojowych? Które wydawnictwa wydawały książki związane ze sportem? Do jakich zagadnień, tematów oraz dyscyplin sportowych sięgano najczęściej?

Przeanalizowano zawartość „Przewodnika Bibliograficznego” z lat 1989–1995, zamieszczoną w aktualizowanej bazie danych bibliograficznych Biblioteki Narodowej. Z obliczeń wynika, że w tych latach wydano w Polsce 583 książki o tematyce sportowej. Nie wszyscy wydawcy po 1989 roku wywiązywali się z obowiązku, jaki na nich spoczywał, czasem lekceważyli wysyłanie egzemplarza obowiązkowego do Biblioteki Narodowej, dlatego nie zostały tutaj ujęte wszystkie książki sportowe, które mogły ukazać się w Polsce w tych latach². W artykule nie podjęto się zbadania wysokości nakładów, ponieważ dane o liczbie wydrukowanych egzemplarzy z lat 1989–1995 są niepełne lub niejednokrotnie nieprawdziwe³, zdarzały się praktyki podawania mniejszych nakładów niż miało to miejsce w rzeczywistości lub wręcz w ogóle nie podawania takich informacji. Dokładnie wiemy ile i jakie książki zostały

¹ S. Gomułka, *Rok 1989*, [w:] *Dziesięciolecie Polski Niepodległej 1989–1999*, red. W. Kuczyński, Warszawa 1999, s. 464.

² W 1991 roku wysłano blisko 3 tysiące upomnień do wydawców, którzy nie przekazali egzemplarza obowiązkowego do Biblioteki Narodowej. Skuteczność tego działania wynosiła około 30%. Natomiast poza wszelką kontrolą znalazły się publikacje rozpowszechniane poza rynkiem księgarskim. Zob. E. Dąbrowska, *Polemika wokół egzemplarza obowiązkowego w latach 1989–2009*, „Biblioteka” 2012, nr 16, s. 141.

³ B. Klukowski, M. Tobera, *W tym niezwykłym czasie. Początki transformacji polskiego rynku książki (1989–1995)*, Warszawa 2013, s. 10.

opublikowane przed 1990 rokiem, natomiast prawdziwy *boom* na rynku wydawniczym i zachłyśnięcie się wolnością, które nastąpiły na początku lat 90. ubiegłego wieku, nie znajduje odbicia w oficjalnych statystykach. Dla wielu wydawców brak cenzury oznaczał odrzucenie jednocześnie jakichkolwiek sformalizowanych norm działania. Powstało wtedy tysiące wydawnictw, których dorobek ograniczył się czasami do wydania kilku pozycji⁴.

Liczba tytułów oraz szczegółowa tematyka podejmowana w książkach, pozwoliła na scharakteryzowanie i określenie pewnych tendencji oraz kierunków na rynku wydawniczym książki sportowej w latach 1989–1995.

Rynek wydawniczy po 1989 roku

W poprzednim ustroju to Ministerstwo Kultury i Sztuki otaczało opieką sektor związany z produkcją i dystrybucją książki, miało decydujący wpływ na ruch wydawniczy w Polsce. Istniały nieliczne, lecz bardzo rozbudowane wydawnictwa państwowe. Rozdzielono również działalność wydawniczą, drukarską oraz księgarską, dla których utworzono specjalne zarządy centralne. Odgórnie narzucano plany wydawnicze, koncesjonowano specjalizację edytorską, centralnie zatwierdzano przydziały papieru⁵. Działo wówczas około stu wydawnictw państwowych, dodatkowo istniały wydawnictwa naukowe i akademickie oraz wydawnictwa związane ze stowarzyszeniami i oficyny kościelne. W tamtym okresie głównym wydawcą książek o tematyce sportowej było Wydawnictwo Sport i Turystyka.

Zmiany, które nastąpiły w 1989 roku, zostały zapoczątkowane wprowadzeniem wolności gospodarczej przez tzw. ustawę Rakowskiego-Wilczka z 23 grudnia 1988 roku, która w sposób liberalny regulowała działalność gospodarczą. Dzięki niej każdy obywatel mógł podjąć i prowadzić działalność gospodarczą na równych prawach⁶. Zaczęły wtedy powstawać prywatne oficyny wydawnicze, swoją działalność ujawniły również oficyny niezależne, działające w podziemiu od połowy lat 70., takie jak „NOWA”, „Krağ”, „Głos”, „CDN”⁷.

Książka była i jest dobrem kultury, ale stała się też towarem, produktem, który ma przynieść firmie określony zysk, dlatego firmy wydawnicze czasami działają na bardzo podobnych zasadach jak prywatne przedsiębiorstwa z zupełnie innej dziedziny gospodarki. Liczy się prawo podaży i popytu, dlatego wydawnictwa, chcąc osiągnąć zysk, muszą wybierać do swojego repertuaru wydawniczego takie pozycje, które będą tego gwarancją. Po zmianach w 1989 roku zaczęto traktować książkę jak towar, pozbawiono jej zwykle przypisywanej symboliki oraz wartości poznawczych i edukacyjnych, niekiedy ideowych i propagandowych, nastąpiło również, nieistotne wcześniej, skrupulatne liczenie sprzedanych egzemplarzy. Uwolnienie ceny książek spowodowało systematyczny jej wzrost, natomiast egzemplarze zbędne zaczęto odsyłać na makulaturę⁸.

⁴ J. Braun, *Bilans dziesięciolecia*, [w:] *Dziesięciolecie Polski Niepodległej...*, s. 387.

⁵ P. Dobrołęcki, *Krótko o historii. Od końca II wojny do lat dziewięćdziesiątych*, [w:] tenże (red.), *Dwudziestolecie wolnego rynku książki w Polsce 1989–2009*, Warszawa 2010, s. 25.

⁶ M. Bałtowski, M. Miszewski, *Transformacja gospodarcza w Polsce*, Warszawa 2007, s. 340–341.

⁷ Cz. Apieconek, *Książka*, [w:] *Dziesięciolecie Polski Niepodległej...*, s. 314.

⁸ *Ibidem*, s. 315.

Dużym znaczeniem dla ruchu wydawniczego było zniesienie cenzury prewencyjnej. Ustawa znosząca cenzurę została uchwalona przez sejm 13 maja 1990 roku⁹. Zniesienie cenzury było czymś zupełnie nowym dla wydawców i oznaczało, że władze ogólnie nie ingerowały już w politykę wydawniczą i nie zatwierdzały planu wydawniczego. Zniknęły funkcje ideowe, jakie książka musiała spełniać w poprzednim ustroju politycznym, cenzura nie ograniczała wydawców, którzy mogli wydawać wszystko, coraz bardziej dostosowując się do zapotrzebowania odbiorcy. Wolność słowa otwierała przed wydawcami szerokie horyzonty i stwarzała zupełnie nowe możliwości. Wzrosła liczba przekładów i książek na licencjach zagranicznych oraz drukowanych za granicą. Zlikwidowany został podział na literaturę krajową i emigracyjną. Na półki księgarskie trafiły utwory Józefa Czapskiego, Sławomira Mrożka, Aleksandra Wata, Witolda Gombrowicza, Zbigniewa Herberta czy Czesława Miłosza¹⁰.

Ogromne znaczenie dla transformacji rynku wydawniczego miało również zniesienie reglamentacji papieru¹¹. Otwierało to nowe możliwości, jednak w tym początkowym okresie zmian wydawnictwa musiały borykać się z problemami finansowymi. W tym czasie powstało bardzo dużo nowych oficyn, które czasami po wydaniu kilku tytułów kończyły swoją działalność. Pozycje wydawane były wówczas chaotycznie, wydawcy publikowali wszystko, co tylko przyszło im do głowy. Brak kapitału był poważnym problemem wielu firm¹². Na początku lat 90. zarejestrowanych było w Polsce ponad 8 tysięcy firm wydawniczych¹³.

Książka sportowa

Przynależność książek do tematyki sportowej określa definicja sportu. Sport w *Humanistycznej Encyklopedii Sportu* definiowany jest jako

„świadoma aktywność człowieka, której istotę stanowią:

1. Indywidualne bądź zespołowe współzawodnictwo ludzi (niekiedy z udziałem zwierząt) w pokonywaniu czasu, przestrzeni, przeszkód naturalnych lub sztucznych oraz przeciwnika, przy czym elementy te występują łącznie lub rozdzielnie w proporcjach zależnych od dyscypliny sportowej.
2. Doskonalenie walorów fizycznych, jak siła, szybkość, skoczność, wytrzymałość, zręczność i precyzja działania, równoległe do doskonalenia sił psychicznych, w tym cech woli i charakteru, zasad moralnych i umiejętności taktyczno-koncepcyjnych.
3. Dobrowolność uczestnictwa.
4. Podporządkowanie się regułom gry – skodyfikowanym, uznawanym zwyczajowo lub doraźnie umownym, wynikającym z istoty danej dyscypliny lub konkurencji sportowej, a pod względem etycznym z zasad *fair play*.
5. Brak bezpośrednich celów pozasportowych, jak militarnych i produkcyjnych¹⁴.

⁹ J. Braun, *Bilans dziesięciolecia...*, s. 386.

¹⁰ Cz. Apiecionek, *Książka...*, s. 314.

¹¹ B. Klukowski, M. Tobera, *W tym niezwykłym czasie...*, s. 73.

¹² *Ibidem*, s. 16.

¹³ B. Klukowski, *Książka w świecie współczesnym*, Warszawa 2003, s. 41.

¹⁴ W. Lipiński, *Humanistyczna encyklopedia sportu*, Warszawa 1987, s. 312.

Autor książek z teorii i filozofii sportu oraz licznych felietonów sportowych – Józef Lipiec – pisze, że sport mieści się w rozległym polu kultury fizycznej. Poza granicznymi przypadkami gier intelektualnych, takimi jak szachy czy brydż oraz rywalizacją technologiczną, uczestnicy spotkań sportowych na ogół wysilają swe ciała, w szczególności mięśnie. Ważnym składnikiem sportu jest rywalizacja, udział widzów oraz zaplecze trenerskie, natomiast w zawartości samej istoty sportu pozostają trzy elementy: podmiot (zawodnik lub zespół zawodników), infrastruktura i rekwizyty (podłoże materialne aktu sportowego, boisko, bieżnia, basen, piłka, narty) oraz reguły i wartości (zasady gry, sposoby ocen i wzorce zachowania w ramach scenariusza danej konkurencji i poszczególnych zadań dla zawodników). Sport jest wtedy, kiedy człowiek bądź grupa ludzi podejmuje się wykonania określonego regułami zadania, o nieznanym wcześniej wyniku, wykorzystując w tym celu odpowiednie przyrządy, odpowiednio przygotowane miejsce oraz własne ciało¹⁵.

W Ustawie z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie napisano, że „sportem są wszelkie formy aktywności fizycznej, które przez uczestnictwo doraźne lub zorganizowane wpływają na wypracowanie lub poprawienie kondycji fizycznej i psychicznej, rozwój stosunków społecznych lub osiągnięcie wyników sportowych na wszelkich poziomach”¹⁶.

Do tematyki sportowej zalicza się zjawiska administracyjne, ekonomiczne i polityczne związane ze sportem oraz środki i sposoby techniczne służące uprawianiu sportu i organizacji widowisk sportowych, również zjawiska negatywne, które pojawiły się w sporcie, a mianowicie niedozwolony doping, niezdrowa rywalizacja, chuliństwo stadionowe oraz korupcja. Książka sportowa jest skierowana do specyficznego odbiorcy. Zainteresowanie nią jest związane z zainteresowaniem samym sportem.

W latach 1989–1995 wydawano rocznie prawie sto pozycji związanych ze sportem, wiele z nich zaplanowano jeszcze w poprzednim ustroju, wydawano wcześniej sprawdzone na rynku publikacje, które gwarantowały, że książka znajdzie swoich odbiorców i zapewni to wydawcom stabilność finansową. Wielu wydawców korzystało z takich wznowień, nie tylko polskich, ale również obcych, wydając tłumaczenia książek zagranicznych. Z przeprowadzonych przez autorkę badań wynika, że w latach 1989–1995 wydano ponad pięćset tytułów książek sportowych. Dokładną ich liczbę pokazuje tabela 1.

Tab. 1. Liczba tytułów książek sportowych wydanych w latach 1989–1995

Rok	Liczba tytułów książek sportowych
1989	92
1990	85
1991	83
1992	94
1993	59
1994	78
1995	92
SUMA	583

Źródło: Obliczenia własne na podstawie „Przewodnika Bibliograficznego” z lat 1989–1995.

¹⁵ J. Lipiec, *Pożegnanie z Olimpią*, Kraków 2007, s. 47–48.

¹⁶ Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. 2010, nr 127, poz. 857).

W tym okresie wydawcami książek sportowych były wydawnictwa uczelni wyższych, zwłaszcza tych, które związane były ze sportem, głównie Akademii Wychowania Fizycznego [dalej: AWF] oraz oficyny państwowe, których początki działalności sięgają poprzedniego ustroju. Publikacje o tematyce sportowej, wydawane były również przez liczne organizacje, stowarzyszenia, związki i kluby sportowe oraz przez wydawnictwa prywatne, których z każdym rokiem pojawiało się coraz więcej. Liczbę książek sportowych wydanych w poszczególnych latach przez te grupy wydawców pokazuje tabela 2. W tabelach 3 do 8 wyliczenia procentowe odnoszą się do ogólnej liczby książek sportowych (583) wydanych w latach 1989–1995.

Wydawnictwa uczelni wyższych wydały 272 (46,66%) książki sportowe, z czego 230 (39,45%) ukazało się nakładem wydawnictw AWF, natomiast 42 (7,2%) nakładem wydawnictw innych uczelni. Wydawnictwa państwowe wydały 98 (16,81%) książek sportowych, stowarzyszenia, organizacje, związki i kluby sportowe 74 (12,69%), natomiast wydawnictwa prywatne 139 (23,84%).

Tab. 2. Liczba książek sportowych wydanych przez poszczególne grupy wydawców

Wydawnictwa	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	Suma	%
Wydawnictwa AWF	41	45	42	29	28	23	22	230	39,45
Wydawnictwa innych uczelni wyższych		7	8	9	5	2	11	42	7,2
Wydawnictwa państwowe	41	16	10	9	2	6	14	98	16,81
Wydawnictwa organizacji, stowarzyszeń, klubów sportowych	7	9	5	11	5	19	18	74	12,69
Wydawnictwa prywatne	3	8	18	36	19	28	27	139	23,84
Suma	92	85	83	94	59	78	92	583	100

Źródło: Obliczenia własne na podstawie „Przewodnika Bibliograficznego” z lat 1989–1995.

Wydawnictwa uczelni wyższych

W latach 1989–1995 Wydawnictwa AWF w Krakowie, Katowicach, Wrocławiu, Poznaniu, Warszawie i Gdańsku wydały kilkadziesiąt tytułów. Liczba ta wahała się od czterdziestu kilku tytułów rocznie, na początku omawianego okresu, do dwudziestu kilku tytułów pod koniec. Dokładną liczbę pokazuje tabela 3. Łącznie wydano ich 230 (39,45%). Były to monografie, podręczniki i materiały dydaktyczne dla studentów zawierające wszystkie aspekty nauk o kulturze fizycznej: humanistyczne, przyrodnicze i medyczne.

Tab. 3. Liczba książek sportowych wydanych przez wydawnictwa AWF

Wydawca	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	Suma	
								N	%
AWF Poznań	11	16	12	8	11	2	6	66	11,32
AWF Wrocław	4	6	7	5	4	12	8	46	7,89
AWF Warszawa	12	16	10	3	1		2	44	7,55

AWF Kraków	6	6	8	9	9	2		40	6,86
AWF Katowice	8	1	3	4	3	7	5	31	5,32
AWFiS Gdańsk			2				1	3	0,51
Suma	41	45	42	29	28	23	22	230	39,45

Źródło: Obliczenia własne na podstawie „Przewodnika Bibliograficznego” z lat 1989–1995.

W latach 1989–1995 Wydawnictwo AWF w Poznaniu wydało 66 (11,32%) książek sportowych. Były to książki naukowe związane z kulturą fizyczną i sportem wydawane w ramach serii „Monografie, Podręczniki, Skrypty AWF”. Zakres tematyczny tych publikacji obejmował humanistyczne oraz przyrodnicze aspekty związane ze sportem oraz z szerszym zagadnieniem kultury fizycznej. Podejmowano tematykę socjologii, psychologii, pedagogiki i historii sportu oraz fizjologii i biochemii, antropologii, sportu dzieci i młodzieży, sportu studentów, andragogiki, organizacji kultury fizycznej, sportu polonijnego oraz sportu niepełnosprawnych. Publikacje dotyczyły piłki ręcznej, piłki nożnej, piłki siatkowej, koszykówki, szermierki, lekkoatletyki, gimnastyki, pływania, łucznictwa.

Wydawnictwo AWF we Wrocławiu wydało 46 (7,89%) publikacji sportowych. Ukazały się monografie, podręczniki oraz skrypty, w których podejmowane były zagadnienia z fizjologii, biochemii, medycyny sportowej, psychologii, pedagogiki, historii, filozofii i socjologii sportu. Publikowano książki dotyczące pływania, lekkoatletyki, koszykówki, piłki nożnej, piłki ręcznej oraz o zarządzaniu i sponsoringu w sporcie. Publikacje ukazywały się w seriach „Studia i Monografie”, „Zeszyty Naukowe”, „Skrypty”, „Materiały Konferencyjne”. Książki sportowe pojawiały się również w ramach serii „Kultura Fizyczna. Seria D”, „Nauki Przyrodnicze. Seria A”, „Nauki Humanistyczne. Seria B”.

W omawianym okresie Wydawnictwo AWF w Warszawie wydało 44 (7,55%) publikacje sportowe. Realizowało ono w tym czasie zadania związane z publikowaniem i upowszechnianiem badań pracowników AWF w postaci monografii, podręczników i wydawnictw dydaktycznych związanych z humanistycznymi, medycznymi i fizjologicznymi aspektami nauk o kulturze fizycznej. Publikowano książki z socjologii, psychologii, pedagogiki, historii i filozofii. Podejmowano tematykę sportu niepełnosprawnych, edukacji sportowej dzieci i młodzieży, zasad *fair play* w sporcie, sportu kobiet, sportu polonijnego, olimpizmu. Wydawano książki o koszykówce, rugby, tenisie, narciarstwie, piłce nożnej, pływaniu. Publikacje wydawane były w ramach serii „Z Warsztatów Badawczych”, „Studia i Monografie”, „Wydawnictwa Akademii Wychowania Fizycznego”, „Zeszyty Naukowo-Metodyczne” oraz „Wydawnictwa Dydaktyczne”.

Nakładem Wydawnictwa AWF w Krakowie ukazało się 40 (6,86%) książek sportowych. W tym czasie ukazały się publikacje naukowe związane z socjologią, psychologią, pedagogiką i historią sportu oraz fizjologią i biochemią sportu, które były efektem badań naukowych pracowników uczelni, przeznaczone były również dla studentów w celach dydaktycznych. W publikacjach podejmowano tematykę treningu i sportu niepełnosprawnych, sportu kobiet oraz takich dyscyplin sportowych jak piłka nożna, piłka siatkowa, karate, pływanie, żeglarstwo, lekkoatletyka, narciarstwo. Wydawano serie „Wydawnictwo Monograficzne”, „Wydawnictwo Skryptowe” oraz „Zeszyty Naukowe”.

Wydawnictwo AWF w Katowicach wydało w tym czasie 31 (5,32%) książek o tematyce sportowej. Wydawano publikacje z zakresu psychologii, socjologii, historii, związane z edukacją, medycyną sportową i fizjologią sportu. Podejmowano tematykę różnych dyscyplin sportowych, m.in. koszykówki, piłki nożnej, gimnastyki sportowej, lekkoatletyki, hokeja na lodzie. Wydawano serię „Studia nad Motorycznością Ludzką”.

Wydawnictwo Uczelniane Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu w Gdańsku w omawianym okresie wydało 3 (0,51%) książki sportowe. Publikacje te dotyczyły humanistycznych oraz przyrodniczych zagadnień sportu.

Na innych uczelniach wyższych również wydawano publikacje naukowe o tematyce sportowej, będące efektem prac pracowników uczelni. Zazwyczaj były to uczelnie, na których kształcono studentów na kierunkach związanych z wychowaniem fizycznym i sportem. W tym czasie książki o tematyce sportowej ukazywały się nakładem Wydawnictwa Naukowego Uniwersytetu w Szczecinie, Uniwersytetu w Poznaniu, Uniwersytetu Łódzkiego, Akademii Medycznej w Bydgoszczy, Wojskowej Akademii Medycznej w Łodzi, Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie, Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Radomiu, Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie [dalej: WSP], WSP w Zielonej Górze, WSP w Słupsku, WSP w Kielcach, WSP w Bydgoszczy i WSP w Częstochowie. Były to monografie naukowe oraz podręczniki dotyczące humanistycznych i przyrodniczych aspektów kultury fizycznej. Nakładem tych wydawnictw latach 1989–1995 ukazały się 42 (7,2%) publikacje sportowe. Liczbę ich pokazuje tabela 4.

Tab. 4. Liczba książek sportowych wydanych przez wydawnictwa uczelni wyższych

Wydawnictwa uczelni	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	Suma	
								N	%
Uniwersytet Szczeciński		1	1	2	3	1	4	12	2,06
WSP Rzeszów		4	2	4	1		1	12	2,06
WSP Zielona Góra			2		1		1	4	0,69
Uniwersytet Łódzki				1			2	3	0,51
WSP Słupsk				1			1	2	0,34
WSP Kielce				1		1		2	0,34
WSP Bydgoszcz			1					1	0,17
WSP Częstochowa							1	1	0,17
Uniwersytet Poznański			1					1	0,17
Akademia Medyczna w Bydgoszczy			1					1	0,17
Wojskowa Akademia Medyczna w Łodzi		1						1	0,17
Akademia Rolniczo-Techniczna w Olsztynie							1	1	0,17
Wyższa Szkoła Inżynierska w Radomiu		1						1	0,17
Suma		7	8	9	5	2	11	42	7,20

Źródło: Obliczenia własne na podstawie „Przewodnika Bibliograficznego” z lat 1989–1995.

Wydawnictwa państwowe

Drugą grupą wydawców książek sportowych w latach 1989–1995 były wydawnictwa państwowe, które wydały ich 98 (16,81%). Liczbę wydanych książek przez tę grupę wydawców pokazuje tabela 5. Wydawnictwa państwowe umieszczono na drugim miejscu, pomimo tego, że jest to mniejsza liczba od wydanych przez wydawnictwa prywatne, które wydały ich łącznie 139 (23,84%). Kierowano się tym, że na początku omawianego okresu to głównie wydawnictwa państwowe wydawały książki sportowe oraz tym, że było ich znacznie mniej niż wydawnictw prywatnych, a wydały zbliżoną liczbę książek do liczby wydanej przez wydawnictwa prywatne. Wydawnictw państwowych było 16 – wydały 98 pozycji, wydawnictw prywatnych było 99 – wydały 139 pozycji.

Tab. 5. Liczba książek sportowych wydanych przez wydawnictwa państwowe

Wydawnictwa	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	Suma	
								N	%
Sport i Turystyka	19	9	2	2		1		33	5,66
Instytut Sportu	8	2	1	3		1	1	16	2,74
Centralny Ośrodek Sportu			2		2	3	7	14	2,40
Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej / BELLONA	2		1			1	2	6	1,03
Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne	1	1		1			2	5	0,86
Młodzieżowa Agencja Wydawnicza	4							4	0,69
Krajowa Agencja Wydawnicza	3	1						4	0,69
Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych	2	1	1					4	0,69
Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne			2				1	3	0,51
Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich / Wydawnictwa Lekarskie PZWL		1					1	2	0,34
Wydawnictwa Komunikacji i Łączności	1			1				2	0,34
Wydawnictwo Poznańskie. Przedsiębiorstwo Państwowe		1						1	0,17
Wydawnictwo Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego na zlec. MSiT	1							1	0,17
Zakład Narodowy im. Ossolińskich			1					1	0,17
Polska Akademia Nauk				1				1	0,17
Wiedza Powszechna				1				1	0,17
Suma	41	16	10	9	2	6	14	98	16,81

Źródło: Obliczenia własne na podstawie „Przewodnika Bibliograficznego” z lat 1989–1995.

Wydawnictwo Sport i Turystyka, działające na polskim rynku od 1953 roku, specjalizujące się w wydawaniu literatury sportowej i krajoznawczo-turystycznej, opublikowało największą liczbę tytułów o tematyce sportowej. Były to 33 (5,66%)

pozycje w całym omawianym okresie. W 1989 roku wydano 19 książek dotyczących różnych dyscyplin sportowych, takich jak piłka nożna, sporty wodne, sporty wal-ki, jeździectwo, sport samochodowy, szachy czy brydż. Poruszano w nich tematykę związaną z treningiem, historią, medycyną oraz publicystyką sportową. Wiele z tych pozycji było wydawane nakładem tego wydawnictwa w latach wcześniejszych, natomiast w roku 1989 ukazały się kolejne wydania tych tytułów, niektóre publikacje były tłumaczone z języka niemieckiego czy rosyjskiego. Rok później wydano następne publikacje o tematyce sportowej: dwa wznowienia dotyczące kulturystyki oraz narciarstwa, trzy dotyczące żeglarstwa, biografię Janusza Kusocińskiego, książkę o igrzyskach olimpijskich oraz publikację o żywieniu sportowców. W 1990 roku nakładem tego wydawnictwa ukazała się *Encyklopedia piłkarskich mistrzostw świata* Andrzeja Gowarzewskiego, który w latach następnych wydawał, nakładem założonego przez siebie wydawnictwa GiA, serię książek związanych z piłką nożną. W 1991 roku wydawnictwo Sport i Turystyka wydało książkę o jodze przetłumaczoną z języka słowackiego. W roku następnym na zlecenie Biura Podróży Wolff wydano przewodnik, informator na temat XXV Igrzysk Olimpijskich w Barcelonie oraz książkę na temat europejskich mistrzostw w piłce nożnej. W 1994 roku wydano historię PZPN obejmującą lata 1919–1994.

Kolejnym wydawcą książek sportowych był Instytut Sportu, który został powołany przez Prezesa Rady Ministrów w 1977 roku, obecnie nadzór nad nim sprawuje Minister Sportu i Turystyki. Wydał w tym czasie 16 (2,74%) książek sportowych. Instytut prowadzi naukowe działania na rzecz sportu i przygotowania zawodników do igrzysk olimpijskich, przeprowadza analizy antydopingowe, projektuje i certyfikuje urządzenia sportowe. Książki wydane przez Instytut Sportu związane były z fizjologią i socjologią sportu, medycyną sportową, optymalizacją procesu treningowego, wpływem sportu i treningu na organizm ludzki. Wydawał książki z zakresu wydolności fizycznej oraz publikacje o wpływie sportu na rozwój biologiczny i społeczny dzieci i młodzieży. Publikacje o tej tematyce były wydawane również w latach wcześniejszych przez Instytut Sportu, w latach 1989–1995 kontynuowano tę tematykę, wydawano serię „Z Zagadnień Sportu – Poradnik Trenera” oraz serię „Prace i Materiały”, w ramach której publikowane były wyniki badań z lat wcześniejszych Resortowego Programu Naukowo-Badawczego. Podejmowano tematykę kontroli dopingu w sporcie oraz aktualnych problemów sportu dzieci i młodzieży, wydawano książki dotyczące fizjologii i biomechaniki sportu. Publikacje te stanowiły bardzo często owoc wcześniej odbywających się konferencji związanych z daną problematyką sportową.

Centralny Ośrodek Sportu [dalej: COS] wydał w tym czasie 14 (2,4%) książek sportowych. Jest organizacją podległą Ministerstwu Sportu i Turystyki, powołany został w 1969 roku w celu przygotowywania olimpijczyków do igrzysk oraz szkolenia młodzieży i sportowców. Wydaje serię „Biblioteka Trenera”, w ramach której ukazują się książki z zakresu kształcenia i doszkalać kadry szkoleniowej, opracowane przez cenionych teoretyków i praktyków sportu. Od 1989 do 1995 roku ukazało się kilkanaście tytułów w ramach tej serii zawierających kwestie związane ze sportem dzieci i młodzieży, teorią i praktyką treningu oraz sportem wyczynowym. W 1991 roku ukazały się dwie pozycje w serii, tłumaczone z języka rosyjskiego i niemieckiego, traktujące o treningu. W latach następnych COS wydawał publikacje dotyczące olimpizmu, treningu i nauczania w różnych dyscyplinach sportowych,

takich jak biegi narciarskie, skoki lekkoatletyczne, piłka ręczna, pływanie, również książki o wpływie aktywności fizycznej na zdrowie, psychologii sportowej, marketingu oraz o wykorzystaniu nowych technologii w sporcie. Wydawana była również seria „Program szkolenia dzieci i młodzieży” dotycząca nauczania i treningu różnych dyscyplin sportowych.

Nakładem Wydawnictwa Ministerstwa Obrony Narodowej, które po 1990 roku zmieniło nazwę na Bellona i rozszerzyło działalność wydawniczą, ukazało się 6 (1,03%) publikacji sportowych. W 1989 roku wyszły dwie książki sportowe. Jedna dotycząca treningu zdrowotnego opracowana przez Centralną Komisję Wychowania Zdrowotnego Wojska Polskiego, druga napisana przez reportażystę i dziennikarza sportowego Krzysztofa Blautha o polskich sportowcach należących do ruchu oporu w czasie drugiej wojny światowej. Po 1990 roku zaczęto wydawać podręczniki szkolne i akademickie, wznowienia, beletrystykę i literaturę dziecięcą. W 1991 roku wydano podręcznik do nauki aikido, natomiast w 1994 roku książkę o nieznanym i mało poznanych dyscyplinach sportowych. W 1995 roku ukazały się dwa podręczniki na temat gier i zabaw ruchowych dla dzieci na różne pory roku.

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne wydały 5 (0,86%) książek sportowych. W 1989 roku wydrukowano książkę o sportach wodnych dla młodzieży w serii „Wychowanie”, natomiast w 1990 i 1992 roku podręczniki dotyczące procesu wychowania w kulturze fizycznej autorstwa Stanisława Strzyżewskiego. W latach następnych wydawano książki w serii „Sport, Zdrowie” o grach i zabawach sportowych.

Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, Krajowa Agencja Wydawnicza oraz Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych [dalej: IWZZ] wydały po 4 (0,69%) książki sportowe w tym czasie.

Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, która działała od 1973 roku jako agencja wchodząca w skład Robotniczej Spółdzielni Wydawniczej Prasa-Książka-Ruch, wydała w 1989 roku 4 książki sportowe: publikację o Igrzyskach Olimpijskich w Seulu, książkę o pojedynku szachowym Kasparova i Karpova, wydawnictwo popularne dla młodzieży dotyczące wpływu sportu na kształtowanie sylwetki oraz reportaże dziennikarza Witolda Duńskiego ze sportowych aren i o znanych sportowcach. Od 1990 roku działała jako samodzielna spółka, na mocy ustawy uchwalonej przez Sejm o likwidacji i podziału RSW na mniejsze części.

Działająca od 1974 roku Krajowa Agencja Wydawnicza wydała w 1989 roku 3 pozycje dotyczące sportu: biografię motocyklisty Zenona Plecha, historię hokeja na trawie oraz przekład z języka ukraińskiego książki dla młodzieży dotyczącej mitologii oraz starożytnych igrzysk olimpijskich. Rok później ukazała się książka Daniela Passenta o Wojciechu Fibaku, ówczesnym idolu i bohaterze sportowym, który dostał się do czołówki światowego tenisa.

IWZZ w 1989 roku wydał poradnik dla nauczycieli wychowania fizycznego dotyczący wywiadówki oraz książkę o zajęciach sportowych na zimowiskach dla młodzieży, w 1990 roku książkę o szachach w serii „Wielcy Szachiści Świata”, natomiast w 1991 roku o sporcie kynologicznym dla początkujących.

Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne wydało 3 (0,51%) książki dotyczące jeździectwa. W 1991 roku poradnik tłumaczony z języka węgierskiego oraz wznowienie publikacji na temat jazdy konnej, natomiast w 1995 roku książkę na temat historii sportu zaprzęgowego w Polsce.

Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, który działał od 1949 roku, wydał w tym czasie 2 (0,34%) książki sportowe. W 1990 roku poradnik dla rodziców na temat gimnastyki i rozwoju fizycznego dzieci, natomiast w 1995 roku wznowienie książki o środkach dopingowych. W 1993 roku została zmieniona nazwa na Wydawnictwo Lekarskie PZWL. Wydawnictwo publikuje książki popularnonaukowe, podręczniki szkolne i akademickie.

Również 2 (0,34%) książki sportowe ukazały się nakładem Wydawnictwa Komunikacji i Łączności, które powstało w 1949 roku i specjalizowało się w wydawaniu książek technicznych, związanych z tematyką transportu i łączności. Książka o sporcie samochodowym tłumaczona z języka rosyjskiego ukazała się w 1989 roku, natomiast w 1992 roku wydano wznowienie książki z 1980 roku o historii sportu samochodowego. Wydawnictwo do 1993 roku było przedsiębiorstwem państwowym, od 1994 roku działa, jako spółka z ograniczoną odpowiedzialnością.

Wydawnictwo Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego na zlecenie Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie wydało w 1989 roku katalog zbiorów malarstwa sportowego. Zakład Narodowy im. Ossolińskich wydał w 1991 roku książkę na temat techniki i taktyki gry w tenisa, tłumaczoną z języka francuskiego. W 1992 roku wydana została przez Polską Akademię Nauk publikacja dotycząca biomechaniki i fizjologii sportu. Wydawnictwo Poznańskie w 1990 roku wydało książkę o historii szachów w Poznaniu. Nakładem wydawnictwa Wiedza Powszechna w 1992 roku ukazał się informator olimpijski dotyczący Igrzysk Olimpijskich w Barcelonie.

Wydawnictwa organizacji, stowarzyszeń i klubów sportowych

Publikacje o tematyce sportowej wydawane były przez liczne organizacje, związki, stowarzyszenia czy kluby sportowe, zazwyczaj dotyczące określonej dziedziny sportowej, która była związana z profilem i działalnością tych instytucji. Łącznie wydano 74 (12,69%) publikacje w latach 1989–1995. Liczbę książek wydanych przez tę grupę wydawców pokazuje tabela 6.

Tab. 6. Liczba książek sportowych wydanych przez organizacje, stowarzyszenia, kluby sportowe

Wydawca	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	Suma	
								N	%
Polski Związek Brydża Sportowego		5	2	2	1		1	11	1,89
Salezjańska Organizacja Sportowa					3	1	1	5	0,86
Polskie Towarzystwo Naukowe Kultury Fizycznej				1	1	2	1	5	0,86
Polskie Towarzystwo Prawa Sportowego			1	1				2	0,34
Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej						1	1	2	0,34
PTTK Kraj				1		1		2	0,34
Szkolny Związek Sportowy		1					1	2	0,34
Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Nowym Sączu						2		2	0,34

Rejonowa Rada Postępu Pedagogicznego w Starachowicach					1	1	2	0,34
Polski Związek Piłki Siatkowej					1		1	0,17
Polski Związek Koszykówki					1		1	0,17
Polski Związek Hodowców Koni						1	1	0,17
Polski Związek Kolarski					1		1	0,17
Polski Związek Narciarski						1	1	0,17
Polski Związek Motorowy	1						1	0,17
Polski Związek Piłki Nożnej					1		1	0,17
Krakowski Okręgowy Związek Piłki Nożnej	1						1	0,17
Słupski Okręgowy Związek Piłki Nożnej					1		1	0,17
Okręgowy Związek Lekkiej Atletyki w Gdańsku						1	1	0,17
Okręgowy Związek Hokeja na Trawie Wojewódzkiej Federacji Sportu w Katowicach	1						1	0,17
Warszawski Okręgowy Związek Zapaśniczy					1		1	0,17
Rada Regionalna Polskiego Komitetu Olimpijskiego w Opolu						1	1	0,17
Polska Fundacja Olimpijska					1		1	0,17
Polskie Stowarzyszenie Sportu Kobiet						1	1	0,17
Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”			1				1	0,17
Sąddecka Oficyna Wydawnicza Wojewódzkiego Ośrodka Kultury w Nowym Sączu					1		1	0,17
Płockie Towarzystwo Wioślarskie			1				1	0,17
Komisja do Zwalczania Dopingu w Sporcie						1	1	0,17
Polskie Towarzystwo Kardiologiczne						1	1	0,17
Polskie Towarzystwo Higieny Psychiczej			1				1	0,17
Fundacja „Gloria Victoribus”			1				1	0,17
Kaliska Fundacja im. Józefa Goli						1	1	0,17
Centralny Ośrodek Informacji Turystycznej	1						1	0,17
Towarzystwo im. Henryka Jordana	1						1	0,17
Fabryczny Klub Sportowy PZL-Stal Mielec	1						1	0,17
Komitet Obchodów Jubileuszu. KS „Korona”	1						1	0,17
Społeczny Komitet 600-lecia Bierunia		1					1	0,17
Włocławskie Towarzystwo Naukowe			1				1	0,17
Włocławski Klub Sportowy „Start”			1				1	0,17
Klub Wioślarski z 1904 roku					1		1	0,17

Klub Sportowy „Hutnik” Kraków							1	1	0,17
Krakowski Szkolny Ośrodek Sportowy im. Szarych Szeregów							1	1	0,17
Centrum Doskonalenia Nauczycieli im. Władysława Spasowskiego Oddział w Kaliszu		1						1	0,17
Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Zielonej Górze				1				1	0,17
Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Gorzowie Wlkp.						1		1	0,17
Wydawnictwo Pedagogiczne Związku Nauczycielstwa Polskiego						1		1	0,17
Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauk Politycznych		1						1	0,17
Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. St. Grochowiaka w Lesznie				1				1	0,17
Urząd Miasta i Gminy Barlinek							1	1	0,17
Urząd Miasta Bełchatów							1	1	0,17
SUMA	7	9	5	11	5	19	18	74	12,69

Źródło: Obliczenia własne na podstawie „Przewodnika Bibliograficznego” z lat 1989–1995.

W 1989 roku Polski Związek Motorowy wydał książkę o sporcie kartingowym, nakładem Centralnego Ośrodka Informacji Turystycznej ukazała się książka dotycząca narciarstwa, wyciągów i tras narciarskich. Towarzystwo imienia doktora Henryka Jordana wydało książkę o historii wychowania fizycznego dotyczącą poglądów Jordana na wychowanie i zdrowie młodzieży, Fabryczny Klub Sportowy PZL-Stal Mielec wydał książkę z okazji rocznicy swojej działalności, również Komitet Obchodów Jubileuszu 70–lecia Klubu Sportowego Korona w Krakowie wydał jubileuszową publikację, Okręgowy Związek Hokeja na Trawie Wojewódzkiej Federacji Sportu w Katowicach na temat historii Kolejowego Klubu Sportowego Śląsk w Tarnowskich Górach.

W 1990 roku Polski Związek Brydża Sportowego [dalej: PZBS] wydał książkę tłumaczoną z języka angielskiego dotyczącą międzynarodowego prawa brydżowego. W latach 1990–1995 PZBS publikował również poradniki dotyczące stylu i systemów gry w brydża. Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauk Politycznych wydał w 1990 roku publikację tłumaczoną z języka niemieckiego na temat socjologii sportu, Społeczny Komitet 600–lecia Bierunia książkę o historii sportu w tym mieście.

Kaliski oddział Centrum Doskonalenia Nauczycieli im. Władysława Spasowskiego wydał w 1990 roku książkę o treningu kolarskim dla dzieci i młodzieży. Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Zielonej Górze wydał w roku 1992 poradnik dla nauczycieli wychowania fizycznego w szkole podstawowej z serii „Kultura Fizyczna”. W 1994 roku Wojewódzki Ośrodek Metodyczny [dalej: WOM] w Nowym Sączu wydał w serii „Materiały dla Nauczycieli” trzyczęściowy poradnik dotyczący lekcji wychowania fizycznego w szkole podstawowej, WOM w Gorzowie Wielkopolskim wspólnie z gorzowskim oddziałem Polskiego Towarzystwa Naukowego Kultury Fizycznej wydał książkę dotyczącą piłki nożnej, Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP wydało poradnik na temat wychowania fizycznego w nauczaniu początkowym dzieci.

W 1991 roku Polskie Towarzystwo Higieny Psychiczej wydało książkę na temat przeciwdziałania i zwalczania agresji poprzez sport. Polskie Towarzystwo Prawa Sportowego wydało w tym samym roku publikację w serii „Sport i Prawo”, na temat prawnych aspektów transferów w piłce nożnej, w roku następnym na temat dopingu w sporcie. W 1992 roku Płockie Towarzystwo Wioślarskie oraz Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” z Inowrocławia wydały książki na temat historii swojej działalności w regionie, Włocławskie Towarzystwo Naukowe o historii włocławskiego sportu, natomiast Włocławski Klub Sportowy „Start” o dziejach swojego klubu, w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Lesznie opracowano bibliografię na temat leszczyńskiego ośrodka sportów lotniczych, Fundacja Gloria-Victoribus wydała publikację z biografiami sławnych sportowców dyscyplin zimowych.

Polskie Towarzystwo Naukowe Kultury Fizycznej [dalej: PTNKF] w 1992 roku wydało publikację na temat historii sportu oraz w 1993 roku książkę o historii sportu w województwie gorzowskim. W latach następnych PTNKF wydawało książki o olimpizmie, materiały konferencyjne wydawane wspólnie z AWF w Warszawie, AWF w Katowicach oraz Uniwersytetem Szczecińskim. W 1994 roku na zlecenie Polskiego Związku Lekkiej Atletyki wydało książkę o historii lekkoatletyki w Polsce. PTNKF wydawało serię „Biblioteka Polskiego Towarzystwa Naukowego Kultury Fizycznej”.

Od roku 1992 Salezjańska Organizacja Sportowa [dalej: SALOS] rozpoczęła wydawanie serii książek z pogranicza sportu i kultury, filozofii, socjologii, traktujące o etyce sportowej, wychowawczych aspektach sportu dzieci i młodzieży, zawierające kwestie wiary i sportu oraz szeroko rozumianej humanistyki sportu. SALOS jest organizatorem ogólnopolskich sympozjów naukowych, w których uczestniczą wybitni uczeni, badacze intelektualnych aspektów sportu. Po każdym sympozjum wydawano monografie, związane z tematyką organizowanych konferencji.

Szkolny Związek Sportowy [dalej: SZS] wydał w 1990 roku poradnik dla celów budowy, modernizacji i konserwacji szkolnych obiektów sportowych. W latach następnych SZS wspólnie z Agencją Promo-Lider wydawał książki o sporcie w serii „Sport Wszystkich Dzieci”. W 1994 roku ukazały się w ramach tej serii książki na temat zespołowych gier sportowych dla dzieci, w 1995 roku ukazała się książka na temat judo oraz wznowienie poradnika na temat budowy szkolnych obiektów sportowych.

Wydawnictwo PTTK Kraj wydało w 1992 oraz 1994 roku publikacje na temat historii narciarstwa polskiego. W 1994 roku wydano kronikę poznańskiego Klubu Wioślarskiego z 1904 roku, w tym samym roku Warszawski Okręgowy Związek Zapaśniczy opublikował książkę na temat historii warszawskich zapaśników. W 1994 roku Polski Związek Kolarski wspólnie z wydawnictwem Estrella, na zlecenie Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki, wydał książkę na temat szkolenia sportowego dzieci i młodzieży w kolarstwie, w tym samym roku Polski Związek Koszykówki publikację z przepisami gry w koszykówkę, Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej pierwszą część podręcznika na temat sportu i rekreacji dla wszystkich. Część druga podręcznika została wydana w roku następnym. Firma Sportpress wspólnie z Polskim Związkiem Piłki Siatkowej wydała w 1994 roku książkę o nauczaniu dzieci gry w siatkówkę, Rejonowa Rada Postępu Pedagogicznego w Starachowicach poradnik metodyczny dla nauczycieli szkół podstawowych, zawodowych oraz liceów i techników oraz w 1995 roku poradnik o nauczaniu początkowym dla

nauczycieli wychowania fizycznego. Sądecka Oficyna Wydawnicza wydała w 1994 roku książkę o historii i działalności wojskowego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w przedwojennej Polsce.

W 1995 roku ukazała się książka dotycząca piłki nożnej wydawana przez Polski Związek Piłki Nożnej. Książki dotyczące tej tematyki wydawane były również przez Okręgowe Związki Piłki Nożnej w Krakowie w 1989 roku i w Słupsku w 1994 roku.

W 1995 roku Polski Związek Hodowców Koni wydał rejestr koni sportowych. W tym samym roku Polskie Towarzystwo Kardiologiczne wydało książkę na temat edukacji zdrowotnej, dotyczącą wychowania fizycznego w szkole, Polski Związek Narciarski książkę o nauczaniu narciarstwa zjazdowego wspólnie ze Stowarzyszeniem Instruktorów i Trenerów Narciarstwa, Komisja do Zwalczania Dopingu w Sporcie publikację na temat przeciwdziałania dopingowi w sporcie. Krakowski Szkolny Ośrodek Sportowy im. Szarych Szeregów wydał w 1995 roku publikację na temat historii swojej działalności, również Wojewódzki Szkolny Związek Sportowy w Katowicach wspólnie z Kuratorium Oświaty wydał publikację o swojej działalności, Urząd Miasta w Bełchatowie książkę na temat historii sportu w regionie, Okręgowy Związek Lekkiej Atletyki w Gdańsku jubileuszowe wydanie na temat lekkiej atletyki w regionie, Kaliska Fundacja im. Józefa Goli książkę na temat historii kultury fizycznej w Kaliszu, nakładem Klubu Sportowego Hutnik w Krakowie ukazała się publikacja związana z historią działalności, Urząd Miasta i Gminy Barlinek wydał biografię szachisty Emanuela Laskera. Rada Regionalna Polskiego Komitetu Olimpijskiego w Opolu oraz Polskie Stowarzyszenie Sportu Kobiet wydały w 1995 roku książki dotyczące tematyki olimpijskiej.

Wydawnictwa prywatne

W pierwszych latach po transformacji ustrojowej swoją działalność rozpoczęło wiele prywatnych wydawnictw¹⁷. W repertuarze wydawniczym nowych oficyn znalazły się również książki sportowe. Łącznie wydano ich 139 (23,84%). Liczbę książek sportowych wydanych w latach 1989–1995 przez wydawnictwa prywatne pokazuje tabela 7. W większości były to pojedyncze tytuły, jedynie w przypadku kilkunastu wydawnictw było to kilka pozycji, dlatego wydawnictwa ułożone zostały w porządku alfabetycznym, a nie ze względu na liczbę wydanych książek.

Tab. 7. Liczba książek sportowych wydanych przez wydawnictwa prywatne

Wydawca	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	Suma	
								N	%
AGA			1					1	0,17
AGADE				1				1	0,17
AGENCJA PRZEGLĄD SPORTOWY						1		1	0,17
AGENCJA U-H JERZY UZAROWICZ						1		1	0,17
AKRA					1			1	0,17

¹⁷ B. Klukowski, M. Tobera, *W tym niezwykłym czasie...*, s. 129.

MUZA					2		2	0,34	
NOWE WYDAWNICTWO POLSKIE		1					1	0,17	
NOWINY RACIBORSKIE					1		1	0,17	
OFICyna WYDAWNICZA SM-MEDIA			1				1	0,17	
OPCJA		1					1	0,17	
OPTYPRESS					1		1	0,17	
OPUS			1				1	0,17	
OSTOJA			1				1	0,17	
PANDA PRESS		1					1	0,17	
PASSA			1	1			2	0,34	
PHOENIX-INTERMEDIA					1		1	0,17	
POLBRYDŹ		1					1	0,17	
POLIGRAF						1	1	0,17	
POMORZE	2	1					3	0,51	
PROGRESS					1		1	0,17	
PROMISE PUBLISHING INSTITUTE			1				1	0,17	
PRÓSZYŃSKI i S-KA						1	1	0,17	
PROMO-LIDER					1	4	2	7	1,20
PWN		1		1			2	0,34	
RA			1				1	0,17	
RES POLONA				1			1	0,17	
ROMAN ZIELIŃSKI					1		1	0,17	
RUBIKON						1	1	0,17	
RYSZARD KARPIŃSKI						1	1	0,17	
SIC!							1	0,17	
SOMIX				1			1	0,17	
SOWA-PRESS				1			1	0,17	
SPAR				1			1	0,17	
SPÓŁKA CYWILNA PIOTRUŚ							1	0,17	
STAPIS				2			2	0,34	
SYGMA				2			2	0,34	
ŚWIATOWIT				1			1	0,17	
ŚWIAT KSIĄŻKI							1	0,17	
TADEUSZ SEREDIN							1	0,17	
TEMARK				1			1	0,17	
TENIS				1			1	0,17	
TENTEN						2	2	0,34	
TRANS-KRAK							1	0,17	
TSUNAMI			1				1	0,17	
WIEDZA i ŻYCIE			1	2			3	0,51	
WIGOR		1					1	0,17	
WILGA						1	1	0,17	
WPROST					1		1	0,17	
WRG			1				1	0,17	

WYDAWNICTWO RYSZARD KLUSZCZYŃSKI							1	1	0,17
WYDAWNICTWO SZACHOWE				1				1	0,17
ZDZISŁAW PAWLUCZUK							1	1	0,17
ZŁOTY KLUCZ		1						1	0,17
SUMA	3	8	18	36	19	28	27	139	23,84

Źródło: Obliczenia własne na podstawie „Przewodnika Bibliograficznego” z lat 1989–1995.

Badacze tego okresu podają, że w latach od 1989 do 1995 roku na głównych miejscach, pod względem liczby wydawanych tytułów i wielkości nakładów, znalazły się nowe prywatne wydawnictwa polskie, takie jak Kurpisz, Muza, Amber, ABC, BGW oraz zagraniczni wydawcy, którzy rozwinęli swoją działalność na rynku polskim: Świat Książki i Egmont. Działy również w tym czasie dwa największe wydawnictwa, korzeniami sięgające poprzedniego ustroju, a mianowicie Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, które było wówczas jeszcze firmą państwową i PWN (wtedy już sprywatyzowane). Wysokie miejsca zajmowały również dawne oficyny państwowe, które zostały już sprywatyzowane (np. Arkady, Wydawnictwo Dolnośląskie) oraz jeszcze niesprywatyzowane przed 1995 rokiem wydawnictwa państwowe (PPWK, Wiedza Powszechna i Bellona)¹⁸. W repertuarze wydawniczym większości z tych firm znalazły się również książki z obszaru tematyki sportowej.

PWN wydał w 1990 roku publikację dotyczącą wysiłku fizycznego i prawidłowego odżywiania oraz podręcznik do nauczania w dziedzinie kultury fizycznej, który ukazał się w ramach serii „Podręczniki” poznańskiej AWF. W obrębie tej samej serii wydano w 1992 roku podręcznik do pedagogiki kultury fizycznej, w roku następnym traktujący o biochemii sportu. W 1992 roku PWN wydał książkę na temat fizyki sportu.

W 1991 roku wydawnictwo Wiedza i Życie wydało książkę dla młodzieży, przełożoną z języka niemieckiego, o technice jazdy na deskorolce, w roku następnym dwa przekłady z języka angielskiego dotyczące nauki gry w tenisa oraz narciarstwa.

Wydawnictwo Iskry wydało w 1990 roku *Pozegnalną defiladę* Bohdana Tomaszewskiego, felietonisty, autora wielu książek z kręgu literatury faktu, który uznawany jest w Polsce za najwybitniejszego sprawozdawcę sportowego. W następnych latach owo wydawnictwo również wydawało książki dotyczące sportu, w 1994 roku ukazała się książka o sporcie samochodowym. Pamiętnik o Bohdanie Tomaszewskim, którego autorem był syn Krzysztof Logan Tomaszewski, wydała w 1992 roku firma Logan. Polska Oficyna Wydawnicza BGW [dalej: BGW] w 1992 roku wydała książki *Tytani mikrofonu* i *Przeżyjmy to jeszcze raz* Bohdana Tomaszewskiego oraz w 1993 roku *Radio i sport* Bogdana Tuszyńskiego, drugiego wybitnego dziennikarza, publicysty, historyka sportu i sprawozdawcy sportowego. Książki te dotyczyły radiowego i telewizyjnego dziennikarstwa sportowego. BGW zawsze starała się wychodzić naprzeciw oczekiwaniom odbiorców książki sportowej. Tematyka podejmowana w tym wydawnictwie związana była z aktualnymi wydarzeniami ze świata sportu. W 1993 roku ukazała się publikacja na temat korupcji w polskiej piłce nożnej oraz książka o historii igrzysk olimpijskich.

Arkady w 1992 roku wydała tłumaczoną z języka angielskiego książkę o sporcie dla młodzieży w serii „Patrząc, Podziwiam, Poznając”. W 1994 roku oficyna Muza

¹⁸ PD [P. Dobrołęcki], DD [D. Dobrołęcka], *Błyskawiczna reakcja. Wydawnictwa w latach 1989–1995*, [w:] *Dwudziestolecie wolnego rynku książki w Polsce...*, s. 39.

wydała dwie książki tłumaczone z języka angielskiego, jedną o koszykówce, drugą o treningu sprawnościowym.

Po roku 1989 w repertuarze wielu nowo powstałych firm znalazły się książki sportowe. Tematyka tych książek była różnorodna. Książki typu poradnikowego cieszyły się coraz większą popularnością, czytelnicy chętnie sięgali po książki dotyczące rekreacji sportowej i wpływu sportu na zdrowie, kondycję oraz sprawność fizyczną.

W 1989 roku firma Pomorze wydała dwie publikacje, jedną wspólnie z Bydgoskim Okręgowym Związkiem Żeglarskim na temat historii żeglarstwa na Pomorzu i Kujawach, oraz zbiór reportaży o dawnych gwiazdach pomorskiego sportu. Firma Epoka wydała książkę na temat historii brydża w Polsce, w 1990 roku Pomorze wydało książkę o aikido, Złoty Klucz o kulturystyce, Panda Press tłumaczoną z języka rosyjskiego książkę o szachach, Polbrydż tłumaczenie z języka angielskiego o brydżu, w 1991 roku Spółka Wydawnicza Jopa wydała tłumaczoną z języka francuskiego autobiografię tenisistki Martiny Navratilovej, wydawnictwo Juppi tłumaczenie z języka szwedzkiego na temat skateboardingu, czyli jazdy na deskorolce. W repertuarze takich firm jak Miniatura, Arax, Aga, Fibak-Sport, Almapress znalazły się również książki o sporcie. Wydawnictwo Tsunami oraz Nowe Wydawnictwo Polskie wydały w 1991 roku książki dotyczące wschodnich sportów walki.

Z roku na rok powstawały kolejne oficyny wydawnicze, równocześnie pojawiało się coraz więcej książek dotyczących sportu i kultury fizycznej. Firma Glob wydała w 1992 roku książkę o żeglarstwie kobiet, zawierającą rozmowy z siedmioma samotnymi żeglarkami, Kantor Wydawniczy SAWW podręcznik gimnastyki artystycznej. W tym samym roku firma Stapis wydała wywiad-rzekę z Władysławem Komarem oraz wznowienie przewodnika wspinaczkowego po skałkach Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej. Wydawnictwo Szachowe w ramach serii „Fascynacje Szachowe” wydało w 1992 roku książkę o szachach, również firma Somix wydała podręcznik na ten temat dla dzieci. Książkę tłumaczoną z języka niemieckiego na temat szachów wydała oficyna Marpo w 1992 roku.

W tym czasie ukazywały się również słowniki językowe dotyczące terminologii sportowej. Słownik polsko-angielski dotyczący alpinizmu wydała oficyna Agade, Przedsiębiorstwo Handlowe Ketz wspólnie z wydawnictwem Fogra wydało polsko-angielski słownik dla brydżystów, Firma Mariol wydała słownik terminologiczny w języku angielskim dotyczący sportu z serii „Zrozumiesz TV-SAT”. Nakładem wydawnictwa AND ukazała się w 1992 roku encyklopedia o gwiazdach sportów zimowych. Oficyna Evan w 1992 roku wydała książkę o nauce jazdy na nartach dla dzieci, firma Spar wydała popularne wydawnictwo na temat sportu amatorskiego i zdrowego stylu życia. Łódzka oficyna Opus wydała tłumaczenie biografii koszykarza Michaela Jordana. Książkę dotyczącą koszykówki wydała również firma PRO-Agro International wspólnie z Fibak Noma Press. Publikację na temat historii sportu w regionie wydała wrocławska firma Światowit.

W 1992 roku ważnym wydarzeniem był upadek państwowej Składnicy Księgarskiej, która była do tego czasu przedsiębiorstwem dużym, rentownym i znaczącym w całym systemie obiegu książki¹⁹. W 1992 roku był widoczny tzw. boom na rynku wydawniczym. Powstawało coraz więcej firm, głód książki był ogromny, sprzedawano książki na ulicznych straganach. Pojawiało się coraz więcej książek sportowych.

¹⁹ B. Klukowski, M. Tobera, *W tym niezwykłym czasie...*, s. 92.

W roku następnym nastąpił spadek produkcji książek w Polsce, rynek się zachwiał, miało to też znaczenie dla rynku książki sportowej. W 1993 roku wydano najmniej tego typu publikacji (59 pozycji). W kolejnych latach rynek się stabilizował i pojawiało się coraz więcej publikacji o tematyce sportowej. W roku 1995 wydano ich tyle samo, ile w roku 1989 (92 pozycje).

W latach 1993–1995 pojawiało się coraz więcej książek sportowych, widoczny był również stały rozwój tematyczny książek związanych ze sportem. W roku 1993 książkę na temat boksu w serii „Zawodowcy” wydała firma Kask, historię polskich rajdów samochodowych wydało wrocławskie wydawnictwo Phoenix-Intermedia. Firma Editions Spotkania wydała w tym samym roku książkę o polskich sportowcach zamordowanych w Kozielsku, Ostaszkwie i Starobielsku. W 1993 roku firma Progress na temat wioślarstwa w Bydgoszczy. Na polskim rynku ukazywało się coraz więcej książek tłumaczonych i sprawdzonych na zagranicznych rynkach. W serii Biografie Bez Tajemnic firma Atlantis wydała książkę tłumaczoną z języka angielskiego o koszykarzu Earvinie Magic Johnsonie, wydawnictwo Comes podręcznik o treningu kulturystyki. W 1993 roku ukazała się *Kronika sportu* tłumaczona z języka niemieckiego, merytorycznie opracowana przez zespół pod kierunkiem Krzysztofa Zuchory, na podstawie wersji wydanej w Dortmundzie w 1990 roku. Na temat wschodnich sportów walki, nakładem wydawnictwa Budo-Sport, ukazały się po dwie publikacje w 1993 i 1994 roku oraz jedna w 1995 roku. Były to podręczniki dotyczące nauczania i treningu walki wręcz, karate, jiu-jitsu, aikido. W 1995 roku firma Karat wydała podręcznik na temat treningu walki wręcz.

W 1994 roku wydawnictwo Prószyński i S-ka wydało książkę w serii podróźniczej „Obieżyświat” dotyczącą alpinizmu, książkę na temat żywienia sportowców uprawiających wspinaczkę wydała firma Opty Press. W roku następnym gliwicka firma Explo wydała drugie wydanie książki z 1976 roku o historii zdobywania Kazalnicy w serii „Moje Góry”. W 1994 roku wydawnictwo Wilga wydało książkę o treningu i nauczaniu dzieci gry w koszykówkę, oficyna Juka poradnik metodyczny dla nauczycieli wychowania fizycznego, również firma Fosze wydała dwa poradniki dotyczące nauczania lekcji WF-u w szkole. Wydawnictwo Tenten opublikowało w tym samym roku książki dotyczące historii sportu w serii „W Przedwojennej Polsce”, jedna o sporcie lotniczym, druga o sporcie samochodowym. Firma Most wydała w serii „Tysiąc Słówek do Krzyżówek” książkę dotyczącą sportu.

W 1995 roku nakładem wydawnictwa Horyzonty i Związku Harcerstwa Polskiego, w serii „Harcerskie Specjalności”, ukazał się podręcznik dotyczący skoków i sportu spadochronowego. W tym samym roku, nakładem autora Zdzisława Pawluczuka ukazała się historia sportu w wojsku polskim w latach 1918–1989. Firma Poligraf wydała w 1995 roku książkę o polskich pływaczach. Publikację dotyczącą nauczania ćwiczeń ruchowych wydała poznańska oficyna Ławica, również wrocławski Rubikon wydał książkę o ćwiczeniach siłowych. Trans-Krak opublikował pamiętniki Andrzeja Stalmacha. Motopress wydał publikację na temat sportu samochodowego, dotyczącą udziału Polaków w wyścigach i zawodach sportowych. Książkę na temat prawidłowej diety sportowców wydała firma Koma. Wydawnictwo Ryszard Kluszczyński wydało książkę przełożoną z języka angielskiego dotyczącą koszykówki, Świat Książki tłumaczenie dotyczące gimnastyki, firma Sic! tłumaczoną z języka niemieckiego książkę o ćwiczeniach dla mężczyzn w serii „Kultura Zdrowego Życia”.

Tematyka książek sportowych

Problematyka poruszana w książkach sportowych, wydawanych przez wymienione grupy wydawców w latach 1989–1995, dotyczyła w większości teorii sportu oraz humanistycznych, medycznych i przyrodniczych aspektów sportu i kultury fizycznej. Były to publikacje naukowe z zakresu fizjologii, medycyny, socjologii, pedagogiki, filozofii, historii, psychologii sportowej, wydawane głównie przez wydawnictwa AWF.

W tym czasie wydawano również książki na temat różnych dyscyplin sportowych oraz ogólnych zagadnień związanych ze sportem. Poruszano tematy marketingu i polityki w sporcie, sportu niepełnosprawnych, sportu wojskowego, doping, metodyki wychowania fizycznego (lekcji WF-u) oraz zagadnienia dotyczące urządzeń i obiektów sportowych. Wydawano książki związane z różnymi dyscyplinami sportowymi, takimi jak: lekkoatletyka (w tym biegi, skoki, rzuty itp.), gimnastyka, narciarstwo, pływanie, koszykówka, siatkówka, piłka ręczna, tenis, wioślarstwo, kajakerstwo, żeglarstwo, wspinaczka, jeździectwo, hokej, narciarstwo, łucznictwo, szermierka, sporty walki, szachy i brydż. Najwięcej książek dotyczyło piłki nożnej. Sporą grupę stanowią również publikacje na temat igrzysk olimpijskich. Zestawienie wszystkich zagadnień i dyscyplin sportowych pokazuje tabela 8.

Tab. 8. Tematyka książek sportowych

Zagadnienie, temat, dyscyplina sportowa	Rok							Suma	
	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	N	%
Teoria sportu, humanistyczne, medyczne, przyrodnicze aspekty sportu i kultury fizycznej	40	36	40	31	33	21	35	236	40,48
Piłka nożna	5	4	6	9	5	11	6	46	7,89
Lekcja WF-u	4	3	4	8		9	6	34	5,83
Lekkoatletyka	2	3	3	5	3	3	5	24	4,12
Gimnastyka	3	3	1	3	4	4	4	22	3,77
Igrzyska olimpijskie	2	2	2	5	1	4	2	18	3,09
Brydż	2	6	3	3	3		1	18	3,09
Narciarstwo	3	2	2	6		2	2	17	2,92
Szachy	3	4	1	4			4	16	2,74
Pływanie	2	2	5	1		2	2	14	2,4
Koszykówka	1	1		2	2	4	2	12	2,06
Gry zespołowe, gry i zabawy ruchowe	2					2	5	9	1,54
Marketing, polityka		4	2			1	2	9	1,54
Urządzenia i obiekty sportowe	4	3					1	8	1,37
Sport samochodowy	2			1	1	2	1	7	1,2
Sporty walki			2	1	1	2	1	7	1,2
Tenis	1	1	2	3				7	1,2
Żeglarstwo	2	3		2				7	1,2
Sport motocyklowy	2		2	2				6	1,03
Aikido	1	1	1		1		1	5	0,86

Jeździectwo	1	2				2	5	0,86	
Piłka ręczna		1		1	1	2	5	0,86	
Siatkówka				1	2	2	5	0,86	
Wspinaczka				2		2	5	0,86	
Doping		1		1		2	4	0,69	
Kolarstwo	1	1			1		3	0,51	
Kulturystyka		2			1		3	0,51	
Sport niepełnosprawnych	1		1			1	3	0,51	
Sport wojskowy	1					2	3	0,51	
Wioślarstwo				1	1	1	3	0,51	
Hokej na lodzie	1					1	2	0,34	
Hokej na trawie	2						2	0,34	
Kajakarstwo			1	1			2	0,34	
Lotnictwo sportowe, szybownictwo				1		1	2	0,34	
Łucznictwo	1			1			2	0,34	
Skateboard			2				2	0,34	
Badminton			1				1	0,17	
Boks					1		1	0,17	
Joga			1				1	0,17	
Judo						1	1	0,17	
Malarstwo sportowe	1						1	0,17	
Nurkowanie	1						1	0,17	
Skoki spadochronowe						1	1	0,17	
Sport kynologiczny			1				1	0,17	
Szermierka	1						1	0,17	
Zapasy						1	1	0,17	
Suma:	92	85	83	94	59	78	92	583	100

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Przewodnika Bibliograficznego” z lat 1989–1995.

Tematyka olimpijska

Zainteresowanie publikacjami sportowymi wzrastało, gdy odbywały się różne imprezy sportowe, igrzyska, mistrzostwa czy turnieje, zwłaszcza kiedy polscy sportowcy odnosili sukcesy w tych rywalizacjach. Wydawnictwa chętnie wydawały książki związane z tą tematyką. Na rynku pojawiało się coraz więcej publikacji związanych z olimpiżmem.

Wydawnictwo Sport i Turystyka w 1989 wydało książkę *Na olimpijskim szlaku* o Igrzyskach Olimpijskich w Calgary i Seulu. Nakładem wydawnictwa AWF w Warszawie w 1990 roku ukazała się książka na temat polskiego ruchu olimpijskiego w latach 1919–1939.

Wzrost zainteresowania tematyką olimpijską wśród społeczeństwa polskiego był wywołany Igrzyska odbywającymi się w Albertville i Barcelonie w 1992 oraz w Lillehammer w 1994 roku. W roku 1991 wydawnictwo WRG wydało przewodnik po Barcelonie dotyczący igrzysk olimpijskich. Również w 1991 roku Kantor

Wydawniczy SAWW wydał książkę o historii igrzysk, dwa lata później ukazało się drugie wydanie tej pozycji nakładem wydawnictwa BGW. Wydawnictwo Almapress w tym samym roku wydało publikację na temat historii nowożytnych igrzysk olimpijskich od Aten do Barcelony. Oficyna Wydawnicza Ostoja w 1992 roku wydała pamiętnik Adama Królikiewicza dotyczący jazdy konnej i igrzysk olimpijskich. Wydawnictwo Res Polona wydało w tym samym roku raport z Igrzysk Olimpijskich w Barcelonie. W 1994 roku wydawnictwo Lea wydało na zlecenie Polskiej Fundacji Olimpijskiej książkę na temat igrzysk olimpijskich.

W 1994 roku w serii „Biblioteka Polskiego Towarzystwa Naukowego Kultury Fizycznej” warszawskie wydawnictwo Lea wraz z Polskim Towarzystwem Naukowym Kultury Fizycznej wydało *Przemówienia, pisma różne i listy Pierre’a de Coubertina*. W tym samym roku Agencja „Przegląd Sportowy” wydała rozmowy z Włodzimierzem Reczkiem na temat igrzysk olimpijskich. Wydawnictwo Heliodor wydało w serii „Olimpijczycy-Artyści” wiersze Haliny Konopackiej, pierwszej złotej medalistki olimpijskiej, która ustanowiła rekord świata w rzucie dyskiem na Igrzyskach Olimpijskich w Amsterdamie. W publikacji zawarto również biografię lekkoatletki. Firma Olender-Press wspólnie z Radą Regionalną Polskiego Komitetu Olimpijskiego w Opolu wydała w 1995 roku publikację dotyczącą opolskich olimpijczyków. Polskie Stowarzyszenie Sportu Kobiet wspólnie z wydawnictwem Estrella wydało w 1995 roku książkę o polskich olimpijkach z lat 1924–1994.

Książki na temat piłki nożnej

Sporą grupą czytelników książek sportowych i potencjalnych klientów firm wydających książki są kibice sportowi. W Polsce dużą grupę stanowią fani piłki nożnej. Piłka nożna jest nie tylko w Polsce, ale również na świecie, najpopularniejszą grą, która zrzessa miliony entuzjastów zarówno tych, którzy czynnie uprawiają tę dyscyplinę, jak i obserwatorów, i fanów.

Krakowski Okręgowy Związek Piłki Nożnej wydał w 1989 roku jubileuszową publikację z okazji 70-lecia działalności. W 1990 roku firma Wigor wydała autobiografię piłkarza Włodzimierza Lubańskiego, wydawnictwo Glob tłumaczoną z języka francuskiego autobiografię Michela Platinięgo, jednego z najlepszych ofensywnych pomocników w historii piłki nożnej. Nakładem wydawnictwa GiA, specjalizującego się w wydawaniu książek związanych z piłką nożną, założonego i kierowanego przez Andrzeja Gowarzewskiego, ukazała się pierwsza część historii reprezentacji Polski z serii „Encyklopedia Piłkarska Fuji” (1991). W ramach tej serii cyklicznie wydawane były książki o futbolu w postaci odrębnych tomów, jak również kolekcji klubów piłkarskich oraz okazjonalnie wydawanych monografii i albumów. W kolejnych latach wydawane były następne części, związane z dziejami polskiej reprezentacji piłki nożnej oraz historią organizacji zawodów piłkarskich europejskich i światowych.

W 1991 roku książki o tej tematyce ukazały się nakładem innych wydawnictw. Wspomnienia Jana Tomaszewskiego o karierze piłkarskiej i kulisach polskiej reprezentacji, z serii „Gwiazdy Sportu, Sensacje, Skandale”, wydał Promise Publishing Institute. Encyklopedyczne opracowanie o historii polskiej piłki nożnej z lat 1939–1989 wydało wydawnictwo Passa, w roku następnym ukazała się biografia trenera Kazimierza Górskiego. Rozmowy z Józefem Młynarczykiem wydało w 1992 roku

wydawnictwo Temark. Publikację zawierającą biografie piłkarzy od 1944 roku wydała Oficyna Wydawnicza SM-Media wspólnie z Reklamowo-Wydawniczym Domem Image. Ukazywały się również w tym czasie podręczniki i poradniki dotyczące piłki nożnej, chętnie też sięgano po tytuły sprawdzone na zagranicznych rynkach. Książka tłumaczona z języka angielskiego o treningu piłki nożnej ukazała się nakładem wydawnictwa Vasco w 1992 roku. Wydawnictwo Sygma wydało dwa poradniki tłumaczone z języka angielskiego z serii „Sport dla Ciebie” o piłce nożnej i tenisie. Książkę o historii tenisa wydała również w tym samym roku firma Tenis.

W kolejnych latach tematyka związana z piłką nożną stale gościła w repertuarze wydawniczym polskich oficyn. Wydawnictwo GiA kontynuowało wydawanie książek w serii „Encyklopedia Piłkarska Fuji” i „Kolekcja Klubów” w latach następnych. W tym samym roku wydawnictwo Akra wydało historię piłki nożnej na Zamojszczyźnie. W 1993 roku ukazała się książka o zjawisku kibicowania i patologii w polskiej piłce nożnej autorstwa Romana Zielińskiego. Polski Związek Piłki Nożnej wydał w 1994 roku podręcznik dotyczący przepisów gry w piłkę nożną. Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Gorzowie Wielkopolskim wspólnie z Polskim Towarzystwem Naukowym Kultury Fizycznej atlas z ćwiczeniami dla bramkarza. Słupski Okręgowy Związek Piłki Nożnej opublikował historię piłki nożnej w tym regionie. Nakładem Nowin Raciborskich ukazało się wydawnictwo popularne dla młodzieży, tłumaczone z języka czeskiego, o zasadach gry w futbol. W 1995 roku firma Kleks wydała poradnik tłumaczony z języka francuskiego o technice i treningu piłki nożnej.

Zakończenie

Po 1989 roku nastąpiły zmiany ustrojowe i gospodarcze, które miały ogromny wpływ na rynek wydawniczy książki sportowej w Polsce. W pierwszych latach po transformacji ustrojowej w Polsce wydawano kilkadziesiąt tytułów rocznie. Ogółem wydano ich 583 od 1989 do 1995 roku. Wydawcami książki sportowej w tych latach były cztery grupy wydawnictw: wydawnictwa uczelni wyższych (272 tytuły – 46,66%), wydawnictwa państwowe (98 tytułów – 16,81%), wydawnictwa organizacji, stowarzyszeń i klubów sportowych (74 tytuły – 12,69%) oraz wydawnictwa prywatne (139 tytułów – 23,84%).

Największą liczbę książek sportowych w latach 1989–1995 wydały następujące wydawnictwa: AWF Poznań – 66 (11,32%), AWF Wrocław – 46 (7,89%), AWF Warszawa – 44 (7,55%), AWF Kraków – 40 (6,86%), Sport i Turystyka – 33 (5,66%), AWF Katowice – 31 (5,32%), Instytut Sportu – 16 (2,74%), Centralny Ośrodek Sportu – 14 (2,4%), Uniwersytet Szczeciński – 12 (2,06%), WSP Rzeszów – 12 (2,06%), Polski Związek Brydża Sportowego – 11 (1,89%) oraz wydawnictwo GiA – 10 (1,72%).

Publikowano książki dotyczące tematyki olimpijskiej oraz piłki nożnej. Zainteresowaniem cieszyły się liczne biografie i wspomnienia znanych sportowców polskich i zagranicznych oraz poradniki dotyczące treningu i techniki różnych dyscyplin sportowych. Sporą grupę stanowią monografie naukowe oraz podręczniki szkolne i akademickie, które wydawane były przez wydawnictwa uczelni wyższych.

Wydawane były liczne serie o tematyce sportowej. Wydawnictwo AWF w Poznaniu wydawało serię: „Monografie, Podręczniki, Skrypty”, AWF we Wrocławiu: „Studia i Monografie”, „Zeszyty Naukowe”, „Skrypty”, „Materiały Konferencyjne”,

„Kultura Fizyczna. Seria D”, „Nauki Przyrodnicze. Seria A”, „Nauki Humanistyczne. Seria B”, AWF w Warszawie: „Z Warsztatów Badawczych”, „Studia i Monografie”, „Wydawnictwa Akademii Wychowania Fizycznego”, „Zeszyty Naukowo-Metodyczne” oraz „Wydawnictwa Dydaktyczne”, AWF w Krakowie: „Wydawnictwo Monograficzne”, „Wydawnictwo Skryptowe” oraz „Zeszyty Naukowe”, AWF w Katowicach: „Studia nad Motorycznością Ludzką”. Instytut Sportu wydawał w tym czasie dwie serie sportowe: „Z Zagadnień Sportu – Poradnik Trenera” oraz „Prace i Materiały”, COS również dwie: „Biblioteka Trenera” i „Program szkolenia dzieci i młodzieży”, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne: „Wychowanie” i „Sport, Zdrowie”, IWZZ: „Wielcy Szachiści Świata”, PTNKF: „Biblioteka Polskiego Towarzystwa Naukowego Kultury Fizycznej”, Polskie Towarzystwo Prawa Sportowego: „Sport i Prawo”, Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Zielonej Górze: „Kultura Fizyczna”, SZS wspólnie z Agencją Promo-Lider: „Sport Wszystkich Dzieci”. Prywatne wydawnictwo GiA wydawało dwie serie: „Encyklopedia Piłkarska Fuji” i „Kolekcja Klubów”, Heliodor: „Olimpijczycy-Artyści”, Promise Publishing Institute: „Gwiazdy Sportu, Sensacje, Skandale”, Sygma: „Sport dla Ciebie”, Sic!: „Kultura Zdrowego Życia”, Wydawnictwo Szachowe: „Fascynacje Szachowe”, Kask: „Zawodowcy”, Explo: „Moje Góry”, Prószyński i S-ka: seria podróżnicza „Obieżyświat”.

Bibliografia

- Apiecionek Cz., *Książka*, [w:] *Dziesięciolecie Polski Niepodległej 1989–1999*, red. W. Kuczyński, Warszawa 1999, s. 314–315.
- Bałtowski M., Miszewski, M., *Transformacja gospodarcza w Polsce*, Warszawa 2007.
- Braun J., *Bilans dziesięciolecia*, [w:] *Dziesięciolecie Polski Niepodległej 1989–1999*, red. W. Kuczyński, Warszawa 1999, s. 386–387.
- Dąbrowska E., *Polemika wokół egzemplarza obowiązkowego w latach 1989–2009*, „Biblioteka” 2012, nr 16, s. 141.
- Dobrołęcki P., *Krótko o historii. Od końca II wojny do lat dziewięćdziesiątych*, [w:] P. Dobrołęcki (red.), *Dwudziestolecie wolnego rynku książki w Polsce 1989–2009*, Warszawa 2010, s. 25–27.
- Gomułka S., *Rok 1989*, [w:] *Dziesięciolecie Polski Niepodległej 1989–1999*, red. W. Kuczyński, Warszawa 1999, s. 464–465.
- Klukowski B., *Książka w świecie współczesnym*, Warszawa 2003.
- Klukowski B., Tobera M., *Przekształcenia i zaniechania. Oficyny państwowe i prywatne w początkach transformacji (1989–1995)*, [w:] P. Dobrołęcki (red.), *Dwudziestolecie wolnego rynku książki w Polsce 1989–2009*, Warszawa 2010, s. 13–21.
- Klukowski B., Tobera M., *W tym niezwykłym czasie. Początki transformacji polskiego rynku książki (1989–1995)*, Warszawa 2013.
- Lipiec J., *Pożegnanie z Olimpią*, Kraków 2007.
- Lipoński W., *Humanistyczna Encyklopedia Sportu*, Warszawa 1987, s. 312.
- „Przewodnik Bibliograficzny”, [online] <http://mak.bn.org.pl/cgi-bin/makwww.exe?BM=23> [dostęp 15.03.2016].
- PD [P. Dobrołęcki], DD [D. Dobrołęcka], *Błyskawiczna reakcja. Wydawnictwa w latach 1989–1995*, [w:] red. P. Dobrołęcki, *Dwudziestolecie wolnego rynku książki w Polsce 1989–2009*, Warszawa 2010, s. 38–50.
- Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie* (Dz. U. 2010, nr 127, poz. 857).

Sports books on the Polish publishing market in years 1989–1995

Abstract

The article describes the publishing market of sports books in years 1989–1995. The aim of the article was to answer the question, how this sports books publishing market looked like after the political changes in 1989, which publishing companies issued books related to sports, and what issues, topics and sports disciplines were described most often. Based on the content analysis of “Bibliographic Guide” from years 1989–1995, which is being kept up to date in bibliographic database of the National Library, the number of published books about sport was calculated. Research shows that in those years 583 positions were issued, of which 272 were issued by universities, 98 by state-owned publishing houses, 74 by publishing organizations, associations and sports clubs, and 139 by private publishing houses. The article also presents the subjects of the issued books about sports. They concerned mainly the theory of sports and humanities, medical and natural aspects of sport and physical culture, as well as different sports disciplines. From the thematic analysis it appears that most of the books related to football and the Olympic Games.

Key words: sports books, the publishing market, Poland

Beata Foszczyńska
Academy of Physical Education in Cracow
Main Library